

FESTIVAL
midis
MINIMES

ÉTÉ/ZOMER 2019

21.08

PROGRAMME DU JOUR
PROGRAMMA VAN DE DAG

Anton von Webern

(1883-1945)

Langzamer Satz

Lansam mit bewegtem Ausdruck

Dmitri Shostakovich

(1906-1975)

Quatuor à cordes n°8 en do mineur, op. 110 /
Strijkkwartet nr.8 in c klein, op. 110

Largo

Allegro molto

Allegretto

Largo

Largo

ZERKALO QUARTET

Paul Serri

violon | viool

Valentin Broucke

violon | viool

Victor Guaita Igual

alto | altviool

Magdalena Ceple

violoncelle | cello

.....
PROCHAIN CONCERT
VOLGEND CONCERT

22.08

QUATUOR ARDEO

Johann Sebastian Bach

Variations Goldberg, BWV 988 /
Goldbergvariaties, BWV 988

(arr. François Meïmoun)

COMMENTAIRE

Compositeur au destin tragique, associé à son professeur Arnold Schönberg et à son condisciple Alban Berg dans ce qu'on a appelé la seconde école viennoise, Anton Webern est né... à Vienne. Il étudia le violoncelle, la composition et la direction d'orchestre, métier qu'il exerça toute sa vie, mais avec difficulté, dans les théâtres autrichiens et à Prague. Resté en Europe malgré la montée du nazisme, il se retrouva dans l'isolement le plus complet après le départ de Schönberg pour les États-Unis et la mort de Berg. Mobilisé tant en 1914 qu'en 1940, il fut abattu par erreur par une sentinelle américaine lors de la libération. Sa musique, sans doute plus abstraite et plus intellectuelle que celle de ses deux compagnons, a été à la base de la réflexion des compositeurs des années 1950, Pierre Boulez en particulier, qui reconnaissent lui devoir beaucoup.

Œuvre de jeunesse d'un compositeur dont le discours musical évoluera ensuite vers l'abstraction et une concision extrême, ce mouvement de quatuor a été composé en 1905, lors de la première année d'apprentissage avec Schoenberg. Plus que celle de son professeur, c'est l'influence de Brahms, que Schoenberg citait souvent en exemple, que l'on sent surtout présente ici. Publiée seulement en 1965, longtemps donc après la mort du compositeur, cette page au charme germanique assez prononcé n'a été créée qu'en mai 1962, aux États-Unis à Seattle, où se tenait alors le premier Festival Webern.

Partition d'une puissance quasi symphonique, composé lors d'une visite que le compositeur fit dans la ville dévastée et en cours de reconstruction de Dresde en juillet 1960, le huitième quatuor de Chostakovitch comprend de nombreux éléments à caractère autobiographique, inspirés par la seconde guerre mondiale et ses conséquences tragiques.

Le premier mouvement commence par la signature du compositeur (DSCH dans la notation musicale anglo-saxonne) exposée aux violoncelles, puis reprise en canon par les autres instruments. Le mouvement se poursuit en demi-teintes, dans une nuance douce et expressive. L'*allegro* qui suit est basé sur un mouvement perpétuel effréné, mené par les premiers violons, cavalcade ininterrompue et violente, dans laquelle on reconnaît quelques éléments thématiques du folklore juif si cher au compositeur. La tension s'accroît vers la fin du mouvement par un resserrement de la construction chromatique et une dynamique exacerbée.

L'*Allegretto* conserve la même dureté de ton et la même colère ; on y retrouve le thème initial du premier concerto pour violoncelle que Chostakovitch composait simultanément. Le deuxième *Largo* se présente sous la forme d'un chant funèbre, hommage aux victimes, lamentation déchirante qui cite le thème du *Dies Irae*.

L'œuvre se conclut par un troisième *Largo*, reprenant le thème du premier mouvement ; le compositeur y construit un vaste et lugubre cheminement vers le silence, imposant la sourdine à tous les pupitres successivement, s'enfonçant dans la pénombre pour s'achever de façon presque inaudible dans les confins du registre grave.

L'œuvre a fait l'objet de plusieurs transcriptions, l'une par Abram Stassevitch, pour cordes et timbales, et une autre, parfois rebaptisée *symphonie de chambre*, pour cordes seules, par Rudolf Barshai.

Claude Jottrand

BIOGRAPHIE

Zerkalo Quartet

Le quatuor à cordes Zerkalo est basé à Bruxelles depuis sa création en 2014.

Les membres du quatuor ont pu, dès l'origine, s'inscrire dans l'effervescence culturelle de la capitale belge. Avec comme ambition d'être au plus près des habitants, ils travaillent à enrichir les codes de la musique classique et interrompt, aujourd'hui, sa place dans la société.

Zerkalo a pour identité artistique la présentation la plus large du répertoire des œuvres pour quatuor à cordes, des prémices à nos jours, avec une place importante pour la création contemporaine, de même que l'interaction avec des artistes d'autres disciplines.

Son travail a été récompensé par des prix tels que Supernova 2014, Vocation 2015, et le Prix du Jury au concours Janacek 2015. Il se produit dans des lieux et festivals prestigieux en Belgique comme le BOZAR, le Concertgebouw de Bruges, le Klara Festival, Ars Musica et Midis-Minimes, ainsi que dans de nombreux festivals et salles de concert à l'étranger (France, Allemagne, Italie, Espagne...).

Le quatuor a pu bénéficier des conseils d'éminents professeurs tels que Günter Pichler (Quatuor Alban Berg), Oliver Wille (Quatuor Kuss), Guy Danel (Quatuor Danel), et de l'ensemble des quatuors Diotima et Prazak. Il a également travaillé auprès des compositeurs comme Hosokawa, Sciarino, ou Widmann...

Zerkalo produit sa propre série de concerts à Bruxelles (The Dansaert Sessions) et s'est impliqué dans d'importants dispositifs de médiation artistiques tel que Un Quatuor dans ma classe à Molenbeek en 2014. Il est partenaire des Jeunesses Musicales de Belgique, et poursuit actuellement une résidence au sein de l'école primaire de Ligugé (France).

Le Quatuor Zerkalo est soutenu par Pro-Quartet en France et par Chamber Music for Europe en Belgique, institution pour laquelle il est Ensemble résident depuis 2014.

COMMENTAAR

De componist Anton Webern kende een tragische lotsbestemming. Hij werd geboren in Wenen, waar hij samen met zijn leraar Arnold Schönberg en zijn collega-student Alban Berg deel uitmaakte van de zogenaamde Tweede Weense School. Hij studeerde cello, compositie en orkestleiding, een beroep dat hij zijn leven lang, maar met moeite, in Oostenrijkse theaters en in Praag uitoefende. Ondanks de opkomst van het nazisme bleef hij in Europa, maar na Schönbergs vertrek naar de Verenigde Staten en Bergs dood, kwam hij in een totaal isolement terecht. Hij werd zowel in 1914 als in 1940 gemobiliseerd, maar werd tijdens de bevrijding per abuis door een Amerikaanse schildwacht neergeschoten. Al was zijn muziek ongetwijfeld abstracter en intellectueler dan die van zijn twee metgezellen, hij lag aan de basis van de reflectie die de componisten van de jaren '50 en meer bepaald Pierre Boulez bezighield; allen erkenden ze dat ze hem veel verschuldigd waren.

Deze strijkkwartetbeweging is een jeugdwerk van een componist wiens muzikale discours later naar abstractie en extreme beknoptheid zou evolueren. Het werd in 1905 gecomponeerd, tijdens Weberns eerste studiejaar bij Schönberg. Meer nog dan de invloed van zijn leraar treffen we hier die van Brahms aan, die Schönberg vaak als voorbeeld noemde. De partituur, die in 1965 (lang na het overlijden van de componist) werd uitgegeven, ademt een uitgesproken Germaanse charme. Ze ging pas in mei 1962 in première in de Verenigde Staten, in Seattle, waar toen het eerste Webern Festival plaatshad.

Het *Strijkkwartet nr. 8* van Sjostakovitsj is een partituur met een welhaast symfonische kracht. De componist schreef haar tijdens een bezoek in juli 1960 aan de verwoeste en in herbouw zijnde stad Dresden. Ze bevat veel autobiografische elementen die geïnspireerd zijn door de Tweede Wereldoorlog en de tragische gevolgen ervan.

Het eerste deel begint met de handtekening van de componist (DSCH in de Angelsaksische muzieknotatie) die door de cello's wordt voorgesteld en vervolgens door de andere instrumenten in canonvorm wordt overgenomen. De beweging gaat verder in half tinten, met zachte en expressieve nuances. Het daaropvolgende *Allegro* is gebaseerd op een ongebreidelde, onafgebroken beweging in de eerste violen. Het is een ononderbroken, agressieve cavalcade waarin we enkele thematische elementen uit de joodse folklore herkennen, die de componist na aan het hart lag. Naar het einde van de beweging neemt de spanning nog toe door een verdichte chromatische constructie en een aangescherpte dynamiek.

In het *Allegretto* horen we dezelfde harde en woeste stijl; we vinden er het oorspronkelijke thema terug van het *Eerste celloconcerto* dat Sjostakovitsj gelijktijdig aan het componeren was. Het tweede *Largo*, in de vorm van een begrafeniszang, is een eerbetoon aan de slachtoffers. Het is een hartverscheurende klaagzang waarin het thema van het *Dies Irae* wordt aangehaald.

Het werk wordt afgesloten met een derde *Largo* dat het letterthema van het eerste deel herneemt; de componist bouwt een lange, sombere mars, op weg naar de stilte. De vier instrumenten spelen achtereenvolgens *con sordino*. De muziek zakt weg in de duisternis en eindigt bijna onhoorbaar aan de ondergrens van het lage register.

Het werk is meermaals getranscribeerd, namelijk door Abram Stasevitsj voor strijkers en pauken, en door Rudolf Barshai voor strijkers solo. Deze laatste versie wordt soms omgedoopt tot *kamersymfonie*.

BIOGRAFIE

Zerkalo Quartet

Het Zerkalo Quartet is sinds zijn oprichting in 2014 in Brussel gevestigd.

De leden van het strijkkwartet hebben zich vanaf het begin aangesloten bij het bloeiende culturele leven in de hoofdstad van België. Ze hebben de ambitie om zo dicht mogelijk bij de inwoners te staan en proberen de geplogenheden van de klassieke muziek te verrijken; ze stellen bovendien haar plaats in de maatschappij van vandaag in vraag.

Zerkalo wil het repertoire voor strijkkwartet van bij zijn ontstaan tot vandaag aan een zo breed mogelijk publiek voorstellen. Het hecht veel belang aan hedendaagse creatie en aan de interactie met kunstenaars uit andere disciplines.

De activiteiten van het kwartet werden bekroond met prijzen als Supernova 2014, Vocatio 2015 en de prijs van de jury op de Janá ek-wedstrijd 2015. Het ensemble is te zien op prestigieuze podia en festivals in België, zoals BOZAR, het Concertgebouw Brugge, het Klara Festival, Ars Musica en Midis-Minimes, alsook op talrijke festivals en in concertzalen in het buitenland (Frankrijk, Duitsland, Italië, Spanje...).

Het kwartet ging te rade bij eminente professoren als Günter Pichler (Alban Berg Quartett), Oliver Wille (Kuss Quartett), Guy Danel (Quatuor Danel) en de kwartetten Diotima en Pražák. Het heeft ook gewerkt met componisten als Hosokawa, Sciarrino en Widmann.

Zerkalo verzorgt zijn eigen concertreeks in Brussel (The Dansaert Sessions) en was betrokken bij belangrijke artistieke projecten zoals 'Un Quatuor dans ma classe' in Molenbeek in 2014. Het is partner van Jeunesses Musicales de Belgique en is thans in residentie bij de lagere school van Ligugé (Frankrijk).

Het Zerkalo Quartet wordt in Frankrijk ondersteund door Pro-Quartet en in België door Chamber Music for Europe, een instelling waar het sinds 2014 ensemble in residentie bij is.

